

Dossier

Biblioteques, diversitat i inclusió social

La biblioteca pública amb la comunitat:
balanç de la Fundació Biblioteca Social

Adela d'ALÒS-MONER

Fundació Biblioteca Social
info@fundacionbibliotecasocial.org

Assumpta BAILAC

Fundació Biblioteca Social
abailacpuigdelivoll@gmail.com

Article rebut el març de 2019;
revisat l'abril de 2019.

La biblioteca pública amb la comunitat: balanç de la Fundació Biblioteca Social

Resum: Després d'un breu balanç dels primers anys de la Fundació Biblioteca Social es mostra la importància que les biblioteques públiques tenen per a la societat, com a eix clau per a la millora de la qualitat de vida, per a la cohesió social i, en conjunt, també per al creixement econòmic del país. Es fa una relació dels projectes i les biblioteques de Catalunya que han guanyat o han quedat finalistes del Premi anual «Biblioteca pública i compromís social» i també dels que han estat ben valorats pel jurat.

S'exposen algunes de les iniciatives que s'han dut a terme, a més del Premi, o que es portaran a terme a curt termini. Es reforça la necessitat d'un treball en equip de la biblioteca amb les entitats socials i educatives, entre d'altres, de la comunitat en què actua. Tot i que l'àmbit d'actuació de la Fundació és Espanya, l'article es focalitza més a Catalunya.

Paraules clau: biblioteca pública, societat, inclusió social, cohesió social, Fundació Biblioteca Social, Agenda2030.

La biblioteca pública con la comunidad: balance de la Fundación Biblioteca Social

Resumen: Después de un breve balance de los primeros años de la Fundación Biblioteca Social, se muestra la importancia que las bibliotecas públicas tienen para la sociedad, como eje clave para la mejora de la calidad de vida, para la cohesión social y, en conjunto, también para el crecimiento económico del país.

Se hace una relación de los proyectos de bibliotecas de Cataluña que han ganado el Premio anual «Biblioteca pública y compromiso social» y también de los que han sido bien valorados por el jurado.

Se exponen algunas de las iniciativas que se han llevado a cabo, además del Premio, y de las que se llevarán a cabo a corto plazo.

Se refuerza la necesidad de un trabajo en equipo de la biblioteca con las entidades sociales, educativas, entre otras, de la comunidad en la que actúa. Si bien el ámbito de actuación de la Fundación es España, el artículo se focaliza más en Cataluña.

Palabras clave: biblioteca pública, sociedad, inclusió social, cohesió social, Fundación Biblioteca Social, Agenda2030.

Public libraries and the community: the balance of the Fundació Biblioteca Social

Abstract: Following a brief recap of the initial years of the Fundació Biblioteca Social, the article highlights the importance of public libraries in society as key elements in improving quality of life, social cohesion and the country's overall economic growth.

A list of library projects in Catalonia that have won the annual "Public Library and Social Commitment" award is provided, as well as the projects positively rated by the award panel.

Some of the initiatives carried out, in addition to the Prizewinning project, and those due to be implemented in the short term, are described.

The need for teamwork between libraries and the social and educational organisations, to name but some, of the target communities is restated.

Although the Foundation's area of action is Spain, the article focuses more on Catalonia.

Keywords: public libraries, society, social inclusion, social cohesion, Fundació Biblioteca Social, Agenda2030.

Introducció

Aquest article fa un breu balanç dels primers quatre anys de la Fundació Biblioteca Social i mostra la importància de les biblioteques públiques per a la inclusió social. Si bé l'àmbit d'actuació de la Fundació és Espanya, l'article es focalitza més a Catalunya.

Els inicis de la Fundació Biblioteca Social es remunten a principis de 2014 quan un grup de bibliotecaris es reuneixen, de manera informal, perquè es constata que hi ha poca visibilitat del que aporten les biblioteques públiques a la societat. Es decideix tirar endavant una Fundació que, des del principi, posa l'èmfasi a donar més visibilitat a projectes que les biblioteques públiques duen a terme vinculats als col·lectius més vulnerables. Un cop se'n configura el patronat, la Fundació es presenta el juny de 2014 al Col·legi de Periodistes, en un acte presidit per Núria de José, de la Junta del Col·legi, i en què intervé la periodista Milagros Pérez Oliva.¹ Tres anys després, el 20 de juny 2017, es fa un primer balanç en un acte també al Col·legi de Periodistes acompanyats per Alicia Oliver, de Periodisme Solidari.

L'objectiu de la Fundació és donar visibilitat a la dimensió social de les biblioteques públiques, als projectes socials que porten a terme i, al mateix temps, incentivar-ne més, en cooperació amb entitats del tercer sector. D'aquesta manera, es vol posar en evidència que les biblioteques poden contribuir a pal·liar els desequilibris i les desigualtats socials existents a Espanya i també a crear una consciència col·lectiva més sensible a la igualtat entre les persones.

Un principi rector de la Fundació és el convenciment que el creixement d'un país només és possible amb la suma de tots els que hi viuen i que les desigualtats generen una pobresa que afecta el conjunt de la població i no únicament els que directament la pateixen.

Alguns dels aspectes clau que configuren la Fundació són:

- Un patronat mixt: integrat per professionals del tercer sector social i bibliotecaris/àries coneguts i reconeguts en l'àmbit de les biblioteques: <http://fundacionbibliotecasocial.org/fundacio/patronat-estatuts/>
- Un jurat del Premi anual «Biblioteca pública i compromís social», integrat també per professionals del tercer sector social i de biblioteques.
- La igualtat de gènere, tant en el patronat com en el Jurat: 6 dones, 5 homes.
- El 100% del treball és voluntari.
- La transparència en la gestió: les actes, les reunions del patronat, la memòria anual i el balanç econòmic són a la pàgina web.
- L'aportació és 100 % privada. La Fundació no accepta ajuts ni subvencions públiques. A partir del 4t aniversari oferim la possibilitat de ser-ne «amic/amiga». De moment, comptem amb Nubilum #EmpresaAmiga, Acantilado i Quaderns Crema #EditorialsAmigues, i amb 12 persones que fan aportacions periòdiques.

En un article publicat a *L'Anuari ThinkEPI* (2015)², deïem que «la biblioteca pública és social per origen –neix per a donar resposta a necessitats socials; per naturalesa, hi és perquè la usin els ciutadans, la societat; per les seves funcions i els seus objectius: informar, formar, compartir coneixement, crear nou coneixement i socialitzar i, també i molt especialment, pels seus valors de llibertat, igualtat, democràcia i no discriminació».

Els objectius de la Fundació són els següents:

- Donar visibilitat als projectes i a les iniciatives que duen a terme les biblioteques públiques en l'àmbit social.
- Incentivar i fomentar la realització de projectes que contribueixen a pal·liar els desequilibris socials i a generar pensament crític.

1. «Presentació de la Fundació – 18 de juny de 2014» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2014], <<https://fundacionbibliotecasocial.org/314-2/>> [Consulta: 10/11/2018].
 2. Adela d'Alós-Moner, Assumpta Bailac, Hilario Hernández, «La dimensión social de las bibliotecas públicas» [en línia], *Anuario ThinkEPI*, vol. 9 (2015), p. 66-71, <<http://dx.doi.org/10.3145/thinkepi.2015.12>> [Consulta: 12/11/2018].

— Fomentar l'intercanvi de coneixement en aquest sector.

Com dèiem a la introducció, com a Fundació hem volgut posar l'accent en el valor de la biblioteca com un agent de cohesió social i ens hem volgut centrar més directament en els col·lectius més vulnerables.

Una de les primeres i principals actuacions ha sigut la convocatòria anual —actualment anem cap a la cinquena edició— del Premi «Biblioteca pública i compromís social».³

- Adolescència i joventut en risc d'exclusió
- Àmbit penitenciari i reinserció
- Atur
- Discapacitat
- Drogodependències
- Gent gran
- Hospitalitzacions
- Immigració i refugiats
- Infància en risc d'exclusió
- Inserció sociolaboral
- Minories ètniques
- Pobresa
- Salut mental
- Sense llar
- Violència i gènere

1. Inclusió social: per a qui?

Quan es va convocar per primera vegada el Premi dirigit a totes les biblioteques públiques d'Espanya, una de les primeres coses que vam haver de definir van ser els àmbits o col·lectius als quals es dirigien els projectes que es presentaven al Premi. Projectes, recordem-ho, pensats per a col·lectius vulnerables.

Definir aquests àmbits pot semblar una tasca senzilla, però no ho va ser. Hi van intervenir dos professionals: Lluís Toledano, membre del Patronat i vinculat al tercer sector social, i Arantxa Mendieta, documentalista a SIIS, Centre de documentació i estudis en polítiques socials (Donosti), que van tenir en compte taules de classificació ja existents. A tall d'exemple, la que hi ha en el mapa d'entitats socials de Catalunya de la Taula del Tercer Sector.⁴

Van arribar a un consens que ens ha permès concretar 15 àmbits d'actuació o col·lectius vulnerables:

Cal dir que molts d'aquests àmbits tenen relació amb gran part dels 16 aspectes de l'Agenda2030 de les Nacions Unides amb els quals la Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris i Biblioteques (IFLA), i moltes associacions professionals, estan treballant.⁵

1. Eradicar la pobresa a tot el món i en totes les seves formes.
2. Posar fi a la fam, assolir la seguretat alimentària i la millora de la nutrició, i promoure l'agricultura sostenible.
3. Garantir una vida sana i promoure el benestar per a totes les persones a totes les edats.
4. Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat, i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom.
5. Aconseguir la igualtat entre els gèneres i apoderar totes les dones i les nenes.
6. Garantir la disponibilitat i una gestió sostenible de l'aigua i el sanejament per a totes les persones.
7. Garantir l'accés a una energia assequible, segura, sostenible i moderna per a totes les persones.

3. «Premi anual "Biblioteca pública i compromís social"» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018], <<https://fundacionbibliotecasocial.org/que-fem/premi-anual-als-millors-projectes-de-compromis-social/>> [Consulta: 12/11/2018].

4. «Mapa d'entitats socials de Catalunya» [en línia], En: *Taula del Tercer Sector Social de Catalunya*, [Barcelona: la Taula, 2018], <<http://www.tercersector.cat/mapa>> [Consulta: 12/11/2018].

5. Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA), *Acceso y oportunidades para todos: cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas* [en línia], The Hague: IFLA, 2016, <<https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all-es.pdf>> [Consulta: 12/11/2018].

8. Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a totes les persones.
9. Construir infraestructures resilients, promoure la industrialització inclusiva i sostenible i fomentar la innovació.
10. Reduir la desigualtat en i entre els països.
11. Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusivament, segurs, resilients i sostenibles.
12. Garantir modalitats de consum i producció sostenible.
13. Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes.
14. Conservar i utilitzar de manera sostenible els oceans, mars i recursos marins per al desenvolupament sostenible.
15. Protegir, restaurar i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres, gestionar els boscos de manera sostenible, combatre la desertificació, aturar i revertir la degradació del sòl i aturar la pèrdua de biodiversitat.
16. Promoure societats pacífiques i inclusives per aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives en tots els àmbits.

És important i necessari que les biblioteques públiques siguin conscients de la seva contribució, per petita que sigui, a molts d'aquests objectius. És per això que, més enllà de canviar vides, les biblioteques poden canviar comunitats i contribuir a canviar la societat.

2. La situació social a Catalunya

Si volem incidir en col·lectius vulnerables hem de saber quina és la realitat social en la qual operem, especialment la nostra realitat més propera. Recollim un resum d'alguns dels molts informes que hi ha sobre Catalunya que ens mostren una situació social en la qual poden intervenir les biblioteques públiques.

A l'*Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social*⁶ es diu:

La pobresa és cada vegada més complexa i diversificada. Les persones en situació de pobresa ja no responen a un patró comú exclusivament definit per l'escassetat material. Els últims anys s'han anat detectant noves formes de pobresa, així com una creixent complexitat marcada per l'acumulació de diferents dificultats més enllà de la falta d'ingressos. La cronificació de la pobresa els darrers anys a Catalunya és un fet evident. Més alarmant és la falta de garanties contra la pobresa d'un conjunt de la població que treballa. Fins a un 14,2 % dels majors de 18 anys amb feina estaven en risc de pobresa i exclusió social a Catalunya l'any 2017.

En diverses ocasions les entitats socials han alertat del risc de pobresa a Catalunya. En concret: «El 2016 un 19,2 % de la població de Catalunya viu amb ingressos per sota del llindar de la pobresa, un 5,5 % en llars amb privació material severa i un 7,2 % en llars amb baixa intensitat de treball. Paral·lelament, les persones ocupades es confirmen en més risc de pobresa i exclusió social que els jubilats».⁷

El diari *El País* alertava: «A Catalunya un 20 % de la població està en risc de pobresa. Aquest

6. Eloi Ribé, Júlia Montserrat, *Les veus de la pobresa des de dins* [en línia]. Barcelona: Entitats catalanes d'acció social (ECAS), 2018, (Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social. Indicadors socials a Catalunya en relació al context estatal i europeu; 9), <https://acciosocial.org/wp-content/uploads/2018/07/INSOCAT9_Veus-pobresa_ECAS_juliol-2018.pdf> [Consulta: 10/11/2018].
7. Nàdia Rodríguez, «Les entitats socials alerten que la pobresa a Catalunya es cronifica» [en línia], *Nació digital*, 26/07/2017, <<https://www.naciodigital.cat/noticia/135573/entitats/socials/alerten/pobresa/catalunya/es/cronifica>> [Consulta: 12/11/2018].

Més enllà d'un servei lligat indubtablement a la cultura, les biblioteques públiques són un eix clau per a la millora de la qualitat de vida, per a la cohesió social i, en el seu conjunt, també per al creixement econòmic d'un país.

percentatge és més alt en menors de 18 anys. Es considera que un 23 % d'infants és pobre o està en risc de pobresa.⁸ No veiem infants demanant caritat, però la pobresa hi és; són infants que no poden anar de colònies, ni fer activitats extraescolars, passen fred a casa a l'hivern, o mengen malament».

Quant a la discapacitat, DIXIT Centre de Documentació de Serveis Socials, del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya, ens diu que a Catalunya hi ha més de 500.000 persones amb algun tipus de discapacitat.⁹

Són xifres que ens sobten; molt especialment les dades sobre la pobresa infantil. Si el futur està en el que avui són infants, quin serà el futur del país? Una situació social, d'altra banda, molt similar a Espanya.

3. Valor social de la biblioteca pública

Les biblioteques públiques tenen un gran impacte social: operen en un context o entorn definit i amb una població o comunitat concreta. Sens dubte, és una tipologia de biblio-

teca molt complexa de gestionar, ja que ha d'atendre una gran diversitat d'interessos i una gran varietat d'expectatives i de requeriments de qui viu en la seva àrea d'actuació. Els interessos i les expectatives —allò que n'esperen de la biblioteca— depenen molt de la realitat social, econòmica o cultural de cadascú. Hi intervenen l'edat, els estudis, la situació laboral, el nivell d'ingressos i la situació familiar, entre altres factors.

Aquesta diversitat de públic per a qui treballa la biblioteca fa que l'aportació de valor pugui passar per aspectes tan diversos com el préstec gratuït, l'horari d'obertura, la diversitat d'activitats, o poder disposar d'un espai amable i còmode per poder usar el wifi o per estar calent a l'hivern en cas de situació de pobresa energètica. Aquest caràcter tan divers i eminentment «social» de la biblioteca pública no es dona en cap altre tipus de biblioteca.

Més enllà d'un servei lligat indubtablement a la cultura, les biblioteques públiques són un eix clau per a la millora de la qualitat de vida, per a la cohesió social i, en el seu conjunt, també per al creixement econòmic d'un país.

Les biblioteques públiques han de treballar per i amb la comunitat. Avui tothom coincideix en aquesta afirmació. Però és realment així? Als països amb estructures bibliotecàries sòlides, aquest rol social de la biblioteca pública forma part del seu ADN, des de fa anys. En molts casos, des del seu inici. Aquí, amb la guerra civil i amb la llarga foscor del període franquista (1939-1975), hem patit una paràlisi en el desenvolupament de les biblioteques públiques que tot just hem començat a recuperar no fa tants anys. Un cop comença la recuperació, les biblioteques públiques es focalitzen en l'àmbit cultural, en el qual s'han centrat els

8. EFE. «Un 20 % dels catalans viu en situació de risc de pobresa» [en línia], *El País*, 21/06/2018, <https://cat.elpais.com/cat/2018/06/21/catalunya/1529577961_840428.html> [Consulta: 12/11/2018].

9. *Persones amb discapacitat a Catalunya 2015* [en línia], Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Afers socials i Famílies, 2017, <https://dixit.gencat.cat/web/.content/home/04recursos/02publicacions/02publicacions_de_bsf/03_discapacitat_i_salut_mental/persones_discapacitat_catalunya_2015/persones_discapacitat_catalunya_2015.pdf> [Consulta: 12/11/2018].

esforços al llarg d'aquests anys. La crisi econòmica i l'augment de la pobresa, la realitat migratòria i l'envelliment de la població, entre altres aspectes, han accentuat la necessitat d'ampliar el rol de la biblioteca pública i de no limitar-lo a l'esfera «cultural». De fet, és la seva raó de ser principal, i cal impulsar i potenciar que així sigui.

S'ha escrit molt sobre la dimensió social de la biblioteca pública i, més darrerament, a Espanya s'han publicat diversos articles que van en aquesta direcció. Citem, per exemple, l'article *Función social de las bibliotecas públicas: nuevos espacios de aprendizaje y de inserción social*¹⁰, en què Sandra Sánchez-García i Santiago Yubero escriuen: «Debemos pasar de en-

tender las bibliotecas como centros culturales a tratarlas como centros sociales, en los que no se trabaja con libros, información o bases de datos, sino con y para las personas».

Sandra Sanz, professora de la UOC, va escriure l'any 2016 l'article *Les biblioteques socials: un valor de futur?*¹¹ En aquest article hi llegim:

Fa justament un any, un article d'opinió de l'ABC deia el següent: «Les biblioteques públiques no són només llocs d'estudi, dipòsits de llibres i audiovisuals, de conservació del coneixement i les idees, temples del saber, segons es diu. En la nostra època, les biblioteques són essencials per al desenvolupament de la cultura democràtica i constitueixen llocs de trobada, debat i convivèn-

10. Sandra Sánchez-García, Santiago Yubero, «Función social de las bibliotecas públicas: nuevos espacios de aprendizaje y de inserción social» [en línia], *El Profesional de la información*, vol. 24, núm. 2 (març-abril 2015), p. 103-111, <<http://eprints.rclis.org/30066/1/03.pdf>> [Consulta: 10/11/2018].

11. Sandra Sanz, «Les biblioteques socials: un valor de futur?» [en línia], *Comein: revista dels estudis de ciències de la informació i de la comunicació*, núm. 51 (gener 2016), <<http://comein.uoc.edu/divulgacio/comein/ca/numero51/articulos/Article-Sandra-Sanz.html>> [Consulta: 10/11/2018].

cia, centres de propostes per a la comunitat local, llocs on es respira llibertat i on es formen ciutadans lliures i crítics» [...]. Però la crisi les ha convertit en molt més que això. Ara, a més, són un lloc on corregir els desequilibris socials i propiciar la cohesió social. El potencial de les biblioteques en aquest sentit és enorme. Tant és així que podria convertir-se en la seva raó de ser en el futur.

La biblioteca pública té o pot tenir, doncs, un important rol social, d'inclusió i de cohesió social, de formació al llarg de tota la vida i, per tant, de desenvolupament econòmic d'un país. Facilita un accés equitatiu al coneixement, a la informació, a la cultura, a la formació permanent, que han sigut des de sempre objectius centrals de la biblioteca pública. Fomenta l'esperit crític, enfortint la democràcia i la igualtat.

El Manifest de la Unesco¹² a favor de les biblioteques públiques diu:

Els serveis de la biblioteca pública es fonamenten en la igualtat d'accés per a tothom, sense tenir en compte l'edat, la raça, el sexe, la religió, la nacionalitat o la classe social. Cal oferir serveis i materials específics als usuaris que, per alguna raó, no poden utilitzar els serveis i materials habituals, com és el cas de minories lingüístiques, persones amb discapacitats o gent hospitalitzada o empresonada.

Si la biblioteca contribueix a la igualtat d'oportunitats, si actua com a agent de cohesió social, ha de prestar atenció als col·lectius més vulnerables o que tenen necessitats específiques. Ho fa realment? La biblioteca de Tabakalera, a l'article «Hacia una biblioteca inclusiva», es planteja si les biblioteques estan responenent al Manifest de la Unesco. Formulen les següents preguntes: «¿Estamos cumpliéndolo? De verdad, ¿todo ciudadano tiene opciones de acudir a una biblioteca pública? ¿Aseguramos entornos inclusivos las bibliotecas públicas?». La respon-

ta que donen és negativa.¹³ Es plantegen seguir treballant la inclusió de manera transversal en tots els seus serveis i programes perquè totes les persones tenen dret a participar dels espais, serveis, activitats, etc., de la biblioteca pública.

4. Un primer balanç del Premi «Biblioteca pública i compromís social»

Fem aquest breu balanç a partir de les quatre convocatòries del Premi «Biblioteca pública i compromís social» que s'han dut a terme. El balanç serveix per a donar visibilitat, un cop més, a les biblioteques públiques tot recordant alguns del projectes més significatius rebuts en la convocatòria anual del Premi.

Aquests són els projectes de Catalunya que han guanyat o han quedat finalistes:

- Biblioteca Bon Pastor (Barcelona). *Teixint una xarxa d'oportunitats*. Premi 1a edició (2014). Dirigit a infants i joves en risc d'exclusió social.
- Biblioteca de Blanes. *Aixopluga't*. Accèssit 4a edició (2017). Dirigit a dones immigrants.
- Biblioteca Josep Janés i Olivé de l'Hospitalet de Llobregat. *Biblioteca pública per a tothom*. Finalista 1a i 2a edició (2014, 2015). Dirigit a infants amb discapacitats.
- Biblioteca Cal Gallifa de Sant Joan de Vilatorrada. *Com a casa*. Finalista 1a edició (2014). Dirigit a immigrants i refugiats. Pobresa.
- Biblioteca del Nord de Sabadell. *Compartim capacitats: projecte inclusiu de dinamització cultural*.

12. *Manifest IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública*, 1994 [en línia], [Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC), 2010], <http://www.cobdc.org/publica/manifestos/manifest_bp.html> [Consulta: 10/11/2018].

13. Jone Aztiria, «Hacia una biblioteca inclusiva» [en línia], *Tabakalera blogA*, [Donostia: Tabakalera Centro Internacional de Cultura Contemporánea, 20/07/2017], <<https://www.tabakalera.eu/es/blog/hacia-una-biblioteca-inclusiva>> [Consulta: 10/11/2018].

- Finalista 1a edició (2014). Dirigit a persones amb discapacitat.
- Biblioteca de Bellvitge de l'Hospitalet de Llobregat. *TAMBÉ PUC... Ser jardiner i ser bibliotecari*.
Finalista 3a edició del Premi (2016). Dirigit a col·lectius amb problemes de salut mental en l'àmbit de la inserció sociolaboral.
 - Biblioteca Marcel·lí Domingo (Tortosa). *Traços de vida*. Taller d'escriptura creativa.
Finalista 2a Edició del Premi (2015). Dirigit a joves en risc d'exclusió, persones amb discapacitat i amb problemes de salut mental. Violència i gènere.

No volem deixar de fer menció als altres projectes rebuts durant aquests quatre anys que el jurat ha valorat molt positivament:

- Biblioteca Can Casacuberta (Badalona). *Llegim junts*. Dirigit a persones amb discapacitat i gent gran.
- Biblioteca Vila de Gràcia de Barcelona. Taller de lectura adaptada. Dirigit a persones amb discapacitat.
- Biblioteca Sagrada Família. Josep M. Ainaud de Lasarte (Barcelona). EspaiCultura, una eina bibliotecària contra l'aïllament social i cultural de la gent gran del barri de la Sagrada Família. Dirigit a persones grans.
- Biblioteca Zona Nord (Barcelona). Espai Gent Gran. Dirigit a gent gran.
- Biblioteca de Blanes. *De la Biblioteca a casa!*. Dirigit a persones amb discapacitat i gent gran.
- Biblioteca Frederica Montseny (Canovelles). Club de deures. Dirigit a infants i joves en risc d'exclusió, migrants i refugiats.
- Biblioteca Central d'Igualada. *Lectura més a prop*. Dirigit a persones hospitalitzades.
- Biblioteca del Nord (Sabadell). Compartim capacitats: projecte inclusiu de dinamització cultural. Dirigit a persones amb discapacitat.
- Biblioteca de Fondo (Santa Coloma de Gramenet). Acol·lida de la diversitat funcional: biblioteques obertes a tothom. Dirigit a persones amb discapacitat o problemes de salut mental.
- Biblioteca Districte 2 (Terrassa). Jardí de contes. Dirigit a joves en risc d'exclusió i gent gran.

La tasca principal de la direcció de la biblioteca és conèixer molt bé l'entorn social, econòmic i cultural de la comunitat per la qual treballa i dur a terme projectes per donar resposta a les necessitats detectades.

També volem esment els projectes de biblioteques de fora de Catalunya que han obtingut el premi:

- Biblioteca de Castropol (Principat d'Astúries). *Facilitando lecturas, integrando lectores*.
Accèsit 1a ed. Dirigit a gent gran.
- Biblioteca de Cambados (Galícia). *Cuando cuenta Cambados*
Premi 2a ed. Dirigit a gent gran, infants, persones amb discapacitats.
- Biblioteca de Juzbado (Castellà i Lleó). *Juzbado libro abierto*.
Accèsit 2a ed. Dirigit a infants i adolescents.
Gent gran.
- Biblioteca Municipal Eugenio Trias (Madrid). *La lectura que da vida*.
Premi 3a ed. Dirigit a infants hospitalitzats.
- Bibliotecas Municipales de Lorca (Murcia). *Nosotros te leemos*.
Accèsit 3a ed. Dirigit a discapacitats, gent gran.
- Biblioteca pública de Purchena (Andalusia). Biblioteca de acogida.
Premi 4a ed. Dirigit a joves immigrants.

Les biblioteques públiques viuen, conviuen amb la realitat «global» que hem descrit abans, però sobretot i més en concret amb la del seu poble o barri. Moltes són conscients de la importància de la necessitat de contribuir a millorar-la i, com a resultat, trobem magnífics projectes fets pensant en la comunitat i dissenyats i portats a terme amb la comunitat.

En un primer balanç, després dels primers anys des de la posada en funcionament de la Fundació, i en relació amb els àmbits i col·lec-

tius que vam definir vinculats al Premi, constatem que:

- Hi ha àmbits o col·lectius als quals les biblioteques presten més atenció: infants o adolescents en risc d'exclusió social, gent gran, persones amb discapacitat.
- Hi ha col·lectius o àmbits més «oblidats» com per exemple: minories ètniques, pobresa, hospitalitzacions o violència i gènere.
- Hi ha col·lectius «oblidats», en el sentit que no s'ha rebut cap projecte, per exemple, persones en situació d'atur, persones sense llar o drogodependents.

Com haurien d'actuar, doncs, les biblioteques públiques per contribuir a millorar la comunitat en la qual operen? Per a quins col·lectius vulnerables hauria de dur a terme projectes? Per què hi ha col·lectius vulnerables «invisibles» als quals no es presta atenció? Cada realitat és diferent, però sens dubte la tasca principal de la direcció de la biblioteca és conèixer molt bé l'entorn social, econòmic i cultural de la comunitat per la qual treballa i dur a terme projectes per donar resposta a les necessitats detectades.

5. Més enllà del Premi: un balanç d'altres projectes que s'han dut a terme

Un dels principals objectius de la Fundació és potenciar i donar més visibilitat a les biblioteques públiques. Per aquest motiu, vam elaborar el *Mapa de projectes de biblioteques públiques per a la inclusió social*,¹⁴ finançat en la seva primera versió per Reading and Writing Foundation. El mapa mostra, per anys, els projectes que s'han presentat al Premi i que han estat més ben avaluats en les diferents convocatòries.

El mapa contribueix a:

- Donar visibilitat als projectes que duen a terme les biblioteques públiques per a la millora social del seu entorn o comunitat.
- Mostrar al tercer sector social les possibilitats d'actuacions conjuntes en el territori.
- Evidenciar a les administracions públiques la necessitat d'invertir més en les biblioteques públiques.
- Potenciar l'intercanvi de coneixement i aprendre de les «millors pràctiques».

A partir dels projectes rebuts constatem que, tot i que n'hi ha molts que són projectes interessants, en general els manca una bona definició i un bon disseny. Gràcies a David Rosselló, de NexeCultural, especialista en projectes culturals, hem elaborat un tutorial *Per a una biblioteca pública social inclusiva*¹⁵ d'accés en línia, amb les pautes basades en preguntes per facilitar-ne la formulació. L'objectiu d'aquestes pautes és posar a disposició dels professionals de la biblioteca un marc per a la construcció d'un veritable projecte social, ja que no totes les activitats de les biblioteques per a col·lectius amb necessitats específiques poden considerar-se veritables projectes socials. Quan parlem de «projecte social» pensem en una sèrie d'accions o serveis que impacten i contribueixen a millorar, d'alguna manera, les condicions dels col·lectius vulnerables als quals ens dirigim.

Més recent és el projecte *Transferir*. Amb aquest projecte, pretenem donar un suport addicional, de primera mà, a les biblioteques públiques de les comunitats autònomes en la preparació de projectes socials.

Per això s'han identificat professionals en diferents comunitats autònomes amb la finalitat que siguin persones de referència en el seu territori. S'ha començat per 10 comunitats, més en concret per aquelles de les quals hem rebut

14. «Mapa de projectes de biblioteques públiques per a la inclusió social» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2017], <<https://fundacionbibliotecasocial.org/categories-map/convocatoria-2017/>> [Consulta: 15/11/2018].

15. «Tutorial "Fes el teu projecte"» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018], <<http://tutorial.fundacionbibliotecasocial.org/>> [Consulta: 15/11/2018].

més projectes. La intenció és anar ampliant l'àmbit de treball a totes.

El 9 de novembre de 2017 es va fer una reunió a Barcelona en la qual van participar aquests professionals. A partir de 2018, aquest projecte s'ha anat concretant a través de la interacció dels diferents mentors amb les biblioteques de la pròpia comunitat que puguin estar interessades a rebre el seu suport o a contrastar opinions amb una mirada «externa» a la biblioteca.

Finalment, iniciem l'any 2019 amb un magnífic documental, *Per una biblioteca inclusiva des de la infància*,¹⁶ que ens mostra durant 19 minuts la situació de la infància i diferents iniciatives que es porten a terme a diferents biblioteques. L'objectiu és evidenciar la necessitat d'invertir en la infància —un terç viu en risc de pobresa—, quan la infància és el futur del país. El documental mostra l'important rol de les biblioteques en aquest àmbit i que cal intervenir en la infància de manera coordinada amb altres entitats.

6. Conclusions

Aquests últims anys s'ha incrementat la sensibilització de les biblioteques públiques, així com de les associacions professionals, per a la intervenció en la millora de la realitat social. Hem volgut incorporar a l'article algunes d'aquestes iniciatives.

D'una banda, el Consejo de Cooperación Bibliotecaria (Madrid) va crear un grup de treball (dins de l'àmbit dels grups de treball estratègics) anomenat «Función social de las bibliotecas»¹⁷ (en el qual, entre altres resultats, han

elaborat un «decàleg biblioteca social» i reflexions sobre la funció social de les biblioteques.

De l'altra, el Col·legi de Bibliotecaris Documentalistes de Catalunya va organitzar l'any 2017, en col·laboració amb la Fundació, tres sessions a Lleida, Girona i Tarragona per tractar el rol social de la biblioteca pública. En totes les sessions hi van participar professionals del tercer sector referents a cada zona: a Lleida, Mercè Batlle, presidenta de la Federació Catalana d'Entitats de Paràlisi Cerebral i etiologies similars; a Girona, Lluís Puigdemont, director de la Fundació SER.GI, que treballa per una societat inclusiva, i a Tarragona, Jordina Mora d'Intress, que dissenyen i implementen programes d'intervenció social i en què també va participar l'ONCE.

Cal també destacar que les XIX Jornadas de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios, celebrades l'octubre de 2017, van tenir com a lema «Biblioteca y sociedad».¹⁸

El novembre de 2018 l'ASNABI (Asociación Navarra de Bibliotecarias y Bibliotecarios) va organitzar a Pamplona unes jornades sobre «Bibliotecas públicas y jóvenes migrantes».

Per acabar, un curs organitzat el novembre de 2018 per l'Ajuntament de Madrid amb el títol *Función social de la biblioteca pública* ens indica, una vegada més, que aquesta línia traçada és encertada per situar les biblioteques al centre del barri, de la ciutat.

Tot i l'increment del treball de la biblioteca en l'àmbit social, creiem que caldria incrementar la formació en els equips de la biblioteca per donar eines als seus professionals a l'hora d'abordar el treball amb col·lectius amb neces-

16. «"Crecer leyendo": per una biblioteca inclusiva des de la infància» [en línia], En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018], <<https://fundacionbibliotecasocial.org/crecer-leyendo-per-una-biblioteca-inclusiva-des-de-la-infancia/>> [Consulta: 10/01/2019].

17. «Función social de las bibliotecas: grupo de trabajo» [en línia], En: *Consejo de Cooperación Bibliotecaria*, [Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2016-2018], <<http://www.ccbiblio.es/grupos-de-trabajo/cerrados/grupo-cerrado-funcion-social-las-bibliotecas/>> [Consulta: 10/01/2019].

18. Asociación Andaluza de Bibliotecarios, «Video resumen XIX Jornadas Bibliotecarias de Andalucía» [en línia], [Málaga: l'Associació, 27/11/2017], <<https://www.youtube.com/watch?v=VHNYDCL8jm4>> [Consulta 10/01/2019].

sitats diverses. També és important continuar insistint en la necessitat de treballar de la mà del tercer sector. La cooperació amb les entitats socials és imprescindible per poder arribar a tenir algun impacte en aquests col·lectius i fer més evident la importància de les biblioteques públiques per la societat.

Bibliografia

ALÒS-MONER, Adela d'; BAILAC, Assumpta; HERNÁNDEZ, Hilario. «La dimensión social de las bibliotecas públicas» [en línia]. *Anuario ThinkEPI*, vol. 9 (2015), p. 66-71. <<http://dx.doi.org/10.3145/thinkepi.2015.12>> [Consulta: 12/11/2018].

ASOCIACIÓN ANDALUZA DE BIBLIOTECARIOS. «Vídeo resumen XIX Jornadas Bibliotecarias de Andalucía» [en línia]. [Málaga: l'Associació, 27/11/2017]. <<https://www.youtube.com/watch?v=VHNYDCL8jm4>> [Consulta: 10/01/2019].

AZTIRIA, Jone. «Hacia una biblioteca inclusiva» [en línia], *Tabakalera blogA*, [Donostia: Tabakalera Centro Internacional de Cultura Contemporánea, 20/07/2017]. <<https://www.tabakalera.eu/es/blog/hacia-una-biblioteca-inclusiva>> [Consulta: 10/11/2018].

«"Crecer leyendo": per una biblioteca inclusiva des de la infància» [en línia]. En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018]. <<https://fundacionbibliotecasocial.org/crecer-leyendo-per-una-biblioteca-inclusiva-des-de-la-infancia/>> [Consulta: 10/01/2019].

EFE. «Un 20 % dels catalans viu en situació de risc de pobresa» [en línia]. *El País*, 21/06/2018. <https://cat.elpais.com/cat/2018/06/21/catalunya/1529577961_840428.html> [Consulta: 12/11/2018].

FEDERACIÓ INTERNACIONAL D'ASSOCIACIONS I INSTITUCIONS BIBLIOTECÀRIES (IFLA). *Acceso y oportunidades para todos: cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas* [en línia]. The Hague: IFLA, 2016. <<https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/access-and-opportunity-for-all-es.pdf>> [Consulta: 12/11/2018].

— MANIFEST IFLA/UNESCO sobre la biblioteca pública, 1994 [en línia]. [Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC), 2010]. <http://www.cobdc.org/publica/manifestos/manifest_bp.html> [Consulta: 10/11/2018].

«Función social de las bibliotecas: grupo de trabajo» [en línia]. En: *Consejo de Cooperación Bibliotecaria*, [Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2016-2018]. <<http://www.ccbiblio.es/grupos-de-trabajo/cerrados/grupo-cerrado-funcion-social-las-bibliotecas/>> [Consulta: 10/01/2019].

«Mapa d'entitats socials de Catalunya» [en línia]. En: *Taula del Tercer Sector Social de Catalunya*, [Barcelona: la Taula, 2018]. <<http://www.tercersector.cat/mapa>> [Consulta: 12/11/2018].

«Mapa de projectes de biblioteques públiques per a la inclusió social» [en línia]. En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2017]. <<https://fundacionbibliotecasocial.org/categorias-map/convocatoria-2017/>> [Consulta: 15/11/2018].

Persones amb discapacitat a Catalunya 2015 [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Afers socials i Famílies, 2017. <https://dixit.gencat.cat/web/content/home/04recursos/02publicacions/02publicacions_de_bsf/03_discapacitat_i_salut_mental/persones_discapacitat_catalunya_2015/persones_discapacitat_catalunya_2015.pdf> [Consulta: 12/11/2018].

«Premi anual "Biblioteca pública i compromís social"» [en línia]. En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018]. <<https://fundacionbibliotecasocial.org/que-fem/premi-anual-als-millors-projectes-de-compromis-social/>> [Consulta: 12/11/2018].

RIE, Eloi; MONTSERRAT, Júlia. *Les veus de la pobresa des de dins* [en línia]. Barcelona: Entitats catalanes d'acció social (ECAS), 2018. (Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social. Indicadors socials a Catalunya en relació al context estatal i europeu; 9). <https://acciosocial.org/wp-content/uploads/2018/07/INSOCAT9_Veus-pobresa_ECAS_juliol-2018.pdf> [Consulta: 10/11/2018].

RODRIGUEZ, Nàdia. «Les entitats socials alerten que la pobresa a Catalunya es cronifica» [en línia]. *Nació Digital*, 26/07/2017. <<https://www.naciondigital.cat/noticia/135573/entitats/sociales/alerten/pobresa/catalunya/es/cronifica>> [Consulta: 12/11/2018].

SÁNCHEZ-GARCÍA, Sandra; YUBERO, Santiago. «Función social de las bibliotecas públicas: nuevos espacios de aprendizaje y de inserción social» [en línia]. *El profesional de la información*, vol. 24, núm. 2 (mar.-abr. 2015), p. 103-111, <<http://eprints.rclis.org/30066/1/03.pdf>> [Consulta: 10/11/2018].

SANZ, Sandra. «Les biblioteques socials: un valor de futur?» [en línia]. *Comein: revista dels estudis de ciències de la informació i de la comunicació*, núm. 51 (gener 2016). <<http://comein.uoc.edu/divulgacio/comein/ca/numero51/articles/Article-Sandra-Sanz.html>> [Consulta: 10/11/2018].

«Tutorial "Fes el teu projecte"» [en línia]. En: *Fundació Biblioteca Social*, [Barcelona: la Fundació, 2018]. <<http://tutorial.fundacionbibliotecasocial.org/>> [Consulta: 15/11/2018]. ■